

УДК: 378.147.88

ІННА ШЕЛУДЬКО, аспірант

Хмельницький національний університет, МОН України

Адреса: вул. Інститутська, 11, м. Хмельницький, Україна

E-mail: inna_sheludko@list.ru

ДОСЯГНЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються можливості і перспективи використання досвіду системи підготовки майбутніх учителів технологій у країнах Європи. Саме структурованість, зміст відповідно до національних традицій і європейських стандартів зумовили складові освітнього успіху європейської вищої педагогічної школи. Ця обставина спонукає вітчизняних учених-педагогів до виявлення і наукового обґрунтування шляхів творчого використання освітніх здобутків європейської освітньої системи підготовки вчителів технологій. З огляду на зазначене, нами визначено такі завдання: узагальнити прогресивні тенденції та підходи до якісної підготовки європейського вчителя технологій у національній загальноосвітній школі; сформулювати настанови, що сприятимуть підвищенню ефективності підготовки українських учителів технологій і, як наслідок, забезпечать успішну інтеграцію національної системи освіти до загальноєвропейського освітнього простору.

Ключові слова: *система освіти, вчитель технологій, педагогічний досвід, навчальний процес, професійна готовність, інтеграція знань, інтегративний підхід.*

ВСТУП

Політичні, суспільні й економічні зміни, що відбуваються останнім часом у Європі, спричинили низку перетворень і змін в освітній сфері. Оскільки українська освіта перебуває на шляху входження у європейський освітній простір, існує необхідність важливих змін у всій системі вищої освіти та суттєвого її оновлення. У сучасних умовах розвитку вітчизняної освіти важливо зрозуміти, як саме повинна змінитися професійно-педагогічна підготовка вчителя, зокрема, вчителя технологій. Важливим джерелом визначення сучасної стратегії розвитку педагогічної освіти в Україні є аналіз світового досвіду підготовки вчителів. Окрім технологічної підготовки спеціаліста, важливою частиною розвитку професіоналізму є сформованість таких якостей особистості, як: самостійність, здатність ухвалювати рішення, творчий підхід до професії, вміння вчитися впродовж життя, комунікабельність, здатність до співпраці та ін. У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», в «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» висвітлені вимоги до якості професійної підготовки майбутніх учителів, яка має забезпечувати особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога [1].

Пошук нової парадигми освіти неминуче приводить нас до якісно нового розуміння позиції вчителя технологій як квінтесенції цільових, змістових і процесуальних характеристик навчання. Тому гуманізація підготовки майбутніх учителів технологій є ціннісною орієнтацією, в основі якої лежить перебудова особистісних установок педагогів через пошуки механізмів самоактуалізації, творчості, цілісності й інтегративності мислення, управління механізмами свого розвитку, самонавчання та самовиховання [2].

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті ставимо за мету обґрунтувати рекомендації щодо впровадження позитивних аспектів досвіду підготовки майбутніх учителів технологій країн Європи в освітню практику вищої педагогічної школи в Україні.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основною метою розвитку освіти є створення такої системи педагогічної освіти, яка на основі національних надбань світового значення й усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на високому рівні.

Аналіз наукових праць показав, що підготовки майбутніх педагогів присвячено досить велику кількість досліджень як теоретичного, так і практичного характеру (Н. Абашкіна, Є. Бражник, Б. Вульфсон, О. Джуринський, К. Корсак, М. Лещенко, В. Мадзігон, З. Малькова, Н. Ничкало, Л. Пуховська, О. Романовський, А. Сбруєва, В. Сидоренко та ін.). Розвиток освіти й науки досліджували європейські вчені (А. Аламакі, К. Борг, М. Йоханссон, Т. Кананойя, П. Кансанен, В. Ліндберг, Л. Ліндстрем, Б. Магне, Ю. Пелтонен, Й. Расмуссен, Г. Стангвік, Е. Терхарт, Х. Торбйорнссон, Г. Торстейнссон) у різний час визначали концептуальні засади сучасної технологічної освіти у країнах Європи з необхідністю подальшої перебудови структури і змісту освіти майбутніх вчителів технологій. Вивчення наукових здобутків, передового педагогічного досвіду європейських держав дозволяє визначити шляхи удосконалення системи підготовки майбутніх учителів технологій в Україні, передбачити комплекс серйозних змін: змін в освітній системі, особистісній і професійній сферах майбутнього спеціаліста. Для системи підготовки майбутніх учителів технологій в Україні це означає не просте наповнення новим змістом навчальних планів і програм та незначні зміни, але і рівноправне входження та інтеграцію до загальноєвропейського освітнього простору [6].

Під час дослідження нами використано такі методи: аналіз і синтез психологічних та педагогічних наукових знань, порівняння, класифікацію, систематизацію, узагальнення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Як відомо, в основу розбудови загальноєвропейського освітнього простору покладено п'ять стратегічних завдань, спрямованих на створення нової Європи – Європи багатокультурної; Європи мобільної; Європи, яка гарантує всім професійну підготовку; Європи навичок; відкритої світові Європи [2].

У більшості розвинених європейських країн відповідно до державної політики в освіті підготовка майбутніх учителів технологій посідає важливе місце серед наукових розробок, що спрямовані на її удосконалення. Особливої актуальності для таких пошуків набувають глобалізаційні процеси у світі, бурхливий розвиток нових виробничих технологій і суспільних відносин. Найбільших успіхів у зазначеному аспекті досягли країни Європи (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Польща), які стали світовими лідерами у розвитку технологічної освіти.

Загальновизнаний у світі багаторічний досвід функціонування системи підготовки майбутніх учителів технологій, накопичений у країнах Європи, може стати основою для української вищої педагогічної школи в реалізації євроінтеграційних спрямувань. Особливої ваги використання успішного педагогічного досвіду набуває в умовах існуючої світової економічної кризи, коли виникає особлива необхідність у високопрофесійних учителях, професійно мобільних та конкурентноспроможних на ринку праці.

Традиційно важливим фактором для європейського суспільства й освітніх систем у кожній країні залишається підготовка кваліфікованого вчителя технологій, сформованого як творча особистість з високою громадською відповідальністю, яка бездоганно володіє професійними компетенціями з навичками подальшої самоосвіти [3].

Досліджуючи підготовку майбутніх учителів технологій у навчальних закладах країн Європи, вважаємо важливим розглядати питання її організації у контексті загальних тенденцій розвитку європейського освітнього простору.

Наприклад, згідно з Актом про вищу освіту Швеції, підготовка вчителя технологій базується на науковій основі, пов'язана із дослідницькою роботою, спрямована на розвиток професіоналізму майбутніх учителів. Згідно із Декретом про вищу освіту Швеції, щоб отримати кваліфікацію вчителя, студент має здобути освітній ступінь в університеті або університетському коледжі. Головні вимоги до отримання кваліфікації учителя залежать від типу навчального закладу, в якому майбутній вчитель технологій має намір працювати. Кваліфікація учителя дошкільних навчальних закладів, а також учителя технологій вимагає здобуття студентами щонайменше 140 кредитних одиниць; вчителя початкових класів - 160 кредитних одиниць тощо. Майбутні вчителі середньої школи та старших класів середньої школи мають здобути 180 кредитних одиниць, включно з вивченням одного чи двох предметів, які вони мають намір викладати. Навчання розглядається як комунікативний акт. Домінантною формою навчання технологічної освіти є дискусії на семінарах. Професійна підготовка вчителів розглядається як головна складова освіти вчителя. Професіоналізм включає професійні знання, навички та уміння, якість виконання роботи, здатність до рефлексії у вчителя, уміння пов'язати теорію з практикою. Все більшої значущості набуває технологічний підхід в підготовці вчителя. Технології навчання (навчання «зі студентом у центрі»; підготовка вчителя, яка відбувається в школі; рефлексивне планування навчання; проблемне навчання; проектна діяльність та інші) є центральними напрямками професійної підготовки вчителя технологій у Швеції.

У процесі аналізу праць авторитетних дослідників виявлені тенденції в системі підготовки вчителя технологій у країнах Європи дозволяють передбачити, що їхнє творче застосування в українському освітньому просторі може викликати значні позитивні зміни. До таких тенденцій, на нашу думку, можна віднести:

1. Демократизацію і гуманізацію системи підготовки майбутніх учителів технологій.

Особлива вимога, яка ставиться до майбутніх учителів технологій, з огляду на державну освітню політику європейських країн, – це бути професійно готовими до рівня розвитку сучасної науки і виробництва на демократичних засадах, до забезпечення розвитку розумових і фізичних можливостей учнів, поваги до людської праці.

Функція вчителя технологій за такого підходу має суттєво змінитися, трансформуючись у напрямі взаємодії «вчитель – учень» на шляху утвердження цінностей та ідеалів [1].

В основу системи відносин «учитель – учень» в освітніх системах країн Європи покладена ідея демократичності і кооперативної взаємодії вихователя з вихованцем. Саме такий підхід на протигагу існуючого в Україні дозволить змінити концепцію підготовки вчителя з авторитарного «ментора» на організатора різного виду діяльності. Так, наприклад, у шведській програмі LPO94 для вчителів наголошується, що освіта повинна намагатися адаптуватися до конкретних обставин кожного учня і його потреб. Це, насамперед, передбачає те, що для здійснення компетентного і систематичного керівництва учнями у процесі їх навчання і виховання майбутньому вчителю необхідна професійна підготовка, спрямована на розвиток школярів в

демократичній атмосфері, їх мислення, творчих умінь і навичок, естетичного смаку, любові до праці, бажання творчого пошуку, самоосвіти та самовдосконалення. Окрім того, навчальний процес в умовах демократичного суспільства надає можливість усім учасникам дізнатися про інші культури і способи бачити й відзначати спільні риси і відмінності [5].

2. *Інтегровану організацію системи підготовки майбутніх учителів технологій.* Педагогічна наука у XXI столітті обов'язково буде продовжувати вивчати і творчо впроваджувати досягнення систем освіти країн Європи у частині підготовки майбутніх учителів технологій. Саме забезпечення інтегрованості з навколишнім середовищем, суспільством, людиною, виробництвом, тобто професійна діяльність з «оптимальною вбудованістю» майбутнього педагога у світ виробничих технологій і поєднання його з традиційними цінностями свого народу, буде визначати майбутнє технологічної освіти.

3. *Поєднання національно-традиційних підходів до підготовки вчителів технологій з інтернаціоналізацією навчання.* В основі навчання завжди присутня культура кожної із європейських країн, що сформувалася в тісній взаємодії своєї споконвічної культури з іншими культурами європейських народів. У навчальному процесі обов'язково враховуються національні й місцеві особливості, також національні мови, різні релігійні конфесії, споконвічна культура титульної нації і національних меншин [7].

4. *Практикоорієнтований характер підготовки майбутніх учителів технологій і посилення зв'язків зі школою (як майбутнім місцем роботи).*

Однією з характерних особливостей європейських систем підготовки вчителів технологій є практикоорієнтованість на основі демократичних цінностей із визначеним завданням сформувати готовність майбутнього педагога для роботи у школі [4].

Майбутні вчителі технологій європейських шкіл спрямовані на те, щоб бути високопрофесійними й високоосвіченими. Вони дійсно у своїй більшості досконало володіють практичними знаннями і вміннями, значною кількістю педагогічних методів і підходів. Високий освітній рівень студентів у багатьох випадках дозволяє їм самостійно планувати роботу й обирати методи. А це означає, що під час своєї університетської підготовки майбутні вчителі технологій повинні:

- ознайомитися з важливою термінологією, матеріалами і технологією; бути спроможним оволодіти загальними розробками технології; мати досить високу майстерність у практичній роботі у своїй галузі;

- ознайомитися з фізичним, психологічним і соціальним розвитком дітей, із науковими теоріями і їхнім застосуванням в освіті, технологічній освіті й освітньому процесі;

- набути знань у галузі технологічної освіти та освіти взагалі, що дасть їм можливість опанувати головні теорії і термінологію у цій галузі освіти, загальні знання та знання в галузі технологічної освіти;

- набути знань про суспільство, сектори бізнесу, професії та продукцію, надаючи таким чином їм, як учителям, можливість оперативно реагувати на ситуацію та зміни в суспільстві й використовувати ці знання для вирішення конкретних питань. Згідно з програмою підготовки вчителів технологій, студенти вивчають багато різних технологій, механічну та електроінженерію, дизайн виробів, працюють з дослідницькими та статистичними базами, вивчають гуманітарні науки й етикет, розвиваючи психологію, основи технологічної освіти, управління, оцінювання та соціологію освіти [5].

5. *Науково-дослідницький підхід у підготовці майбутніх учителів технологій.*
Діяльність учителя на сучасному етапі розвитку суспільства набуває цілісного характеру. Властивість цілісності його праці проявляється в інтеграції теорії та практики.

Педагогічна теорія, на думку наших європейських колег, допомагає майбутнім учителям технологій вчитися не тільки пояснювати педагогічні факти та явища, але й визначати науково обґрунтовані засоби роботи. Для вчителя сучасної школи велике значення має перевірка взятих із наукових джерел або набутих у результаті самостійної аналітичної роботи тверджень. Педагогічна практика школи дуже багата, вона постійно народжує нові й нові факти, і вчитель повинен уміти з великої кількості педагогічних факторів і фактів виокремлювати найважливіше.

Таким чином, навчальна діяльність майбутнього вчителя технологій наближається до дослідницької, що безумовно дозволить українським студентам підготувати себе до проведення науково-дослідної роботи [4].

ВИСНОВКИ

Для Європи якість освіти є справою державної важливості й передумовою соціальної стабільності. Ось чому для України (яка приєдналася до співдружності європейських країн, що підписали Болонську декларацію) набуває актуальності вирішення проблеми досягнення загальноєвропейських показників якості підготовки випускників навчальних закладів. Особистість і професійна компетентність учителя технологій залежать від багатьох факторів, зокрема й від освітньої системи, у якій здійснюється його підготовка, що має відповідати сучасним вимогам.

Розглядаючи досягнення і передовий педагогічний досвід системи підготовки майбутніх учителів технологій країн Європи, констатуємо, що основу його міжнародного успіху й перспективи творчого впровадження в освітню практику в Україні складає: а) демократизація і гуманізація системи підготовки майбутніх учителів технологій; б) інтегрована організація системи підготовки майбутніх учителів технологій; в) поєднання національно-традиційних підходів до підготовки вчителів технологій з інтернаціоналізацією навчання; г) практикоорієнтований характер підготовки майбутніх учителів технологій і посилення зв'язків зі школою (як майбутнім місцем роботи) тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI ВЕКА / Б. Л. Вульфсон. – М. : Изд-во УРАО, 1999. – 208 с.
2. Капранова В. А. Сравнительная педагогика: Школа и образование за рубежом / В. А. Капранова. – М. : Новое знание, 2004. – 420 с.
3. Лахотнюк Л. А. Формирование мирового образовательного пространства в условиях глобализации / Л. А. Лахотнюк // Вестник ТГПУ. Серия : Педагогика. – 2007. – Вып. 7 (70). – С. 7–10.
4. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у країнах Західної Європи: спільність і розбіжності / Л. П. Пуховська. – К. : Вища школа, 2010. – С. 30–50.
5. Рогачев Е. Ю. Педагогическое образование за рубежом и альтернативные школы / Е. Ю. Рогачев. – М. : Новое издание, 2000. – 212 с.
6. Marginson S. Global field and global imagining: Bourdieu and worldwide higher education / Simon Marginson // British Journal of Sociology of Education. – May 2008. – Vol. 29. – № 3. – P. 303–315.
7. Valimaa J. Nationalisation, localization and globalization in Finnish higher education / J. Valimaa // Higher Education. – 2004. – № 48. – P. 27–54.